

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Slovenský stát v letech 1939 - 1945

Mgr. Eva Mužná

**Výukový materiál zpracován v rámci projektu
EU peníze školám**

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.
Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro
vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických
pracovníků (NÚV).

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0229

Šablona: III/2

Č. materiálu: VY_32_INOVACE_210

Datum vytvoření: 27. 8. 2013

Ročník: 4.

Předmět: Dějepis a dějiny kultury

Vzdělávací oblast: Společenskovědní

Tematická oblast: Československé dějiny 1. poloviny
20. století

Anotace: Žákyně a žáci se seznámí
s historickými skutečnostmi spojenými
se vznikem, trváním a zánikem
Slovenského státu

Slovenská republika 1939 – 1945

- ❖ používá se i označení První Slovenská republika či Slovenský stát
- ❖ sousedy byly tyto státy: nacistické Německo, Protektorát Čechy a Morava, Maďarské království a Polsko (později Generální gouvěnement)
- ❖ po jednání delegace vedené Jozefem Tisem 13. března 1939 v Berlíně byla Slovenským sněmem vyhlášena samostatnost
- ❖ 14. března 1939 (tedy den před vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava) vznikl samostatný Slovenský stát jako politický a vojenský spojenec nacistického Německa
- ❖ Slovenskou republiku oficiálně uznala řada států, dokonce i některé neutrální země, jako Vatikán či Švýcarsko
- ❖ republika byla uznána i Sovětským svazem, avšak až po uzavření sovětsko-německého paktu v srpnu 1939 - po přepadení Německem v roce 1941 Sovětský svaz uznání Slovenské republiky zrušil a uznal opět pokračující existenci Československa
- ❖ Slovenský stát byl pod značným vlivem nacistického Německa, se kterým byla podepsána Ochranná smlouva (Německo bylo „ochráncem“ Slovenska)
- ❖ slovenské ozbrojené síly se jako jediný spojenec nacistického Německa podílely v září 1939 na napadení Polska
- ❖ 12. prosince 1941 předseda vlády a současně ministr zahraničních věcí Vojtech Tuka vyhlásil, že na základě spojení s Paktem třech mocností vstupuje Slovenská republika do válečného stavu s Velkou Británií a Spojenými státy americkými
- ❖ vládnoucí politickou stranou byla Hlinkova slovenská ľudová strana (HSĽS), v jejímž čele byl římskokatolický kněz Jozef Tiso prezident republiky
- ❖ velkou moc však měl premiér Vojtech Tuka, který byl Tisovi proti jeho vůli nucen Německem
- ❖ Tuka bez vědomí prezidenta vyhlásil válku Sovětskému svazu a prosazoval konečné řešení židovské otázky na Slovensku
- ❖ Slovensko se stalo vazalským státem Německé říše a vznikl zde totalitní režim, který pomocí Hlinkovy gardy, ÚŠB (Ústredie štátnej bezpečnosti) a Gestapa likvidoval veškerou demokratickou i komunistickou opozici a decimoval židovské obyvatelstvo
- ❖ Podřízení slovenského hospodářství Německu bylo dovršeno 30. ledna 1940, kdy byla podepsána dohoda o hospodářské spolupráci mezi Německem a Slovenským státem
- ❖ v praxi to znamenalo, že Slovensko muselo podřídit ekonomiku potřebám Německé říše.
- ❖ 25. dubna 1940 byl Slovenským sněmem přijat arizační Zákon o židovských podnicích a židovských zaměstnancích
- ❖ i když bylo hospodářství Slovenska nacisty drancováno, v porovnání s okolními státy zůstávalo zprvu jedním z nejstabilnějších
- ❖ část slovenské společnosti mocensky využila situaci pro vlastní obohacování - především členové HSĽS a příslušníci Hlinkovy gardy, ale i mnozí kolaboranti a arizátoři
- ❖ směnný kurs slovenské koruny k německé říšské marce byl v poměru 12:1 a k protektorátní koruně 1:1
- ❖ díky relativnímu dostatku potravin nemuselo Slovensko zavést přidělový systém

Spojenecká smlouva

Pakt tří neboli Pakt tří velmocí byl pakt uzavřený

27. září 1940 mezi Třetí říší, Italským královstvím a Japonským císařstvím. Později se k paktu připojilo Maďarsko, Rumunsko, Slovensko, Bulharsko, Chorvatsko, Finsko, Mandžukuo a Thajsko.

Arizace

znamenala v nacistickém Německu a jím ovládaných zemích vyvlastnění majetku osobám, které byly židovského původu a jeho převedení do rukou nežidovských (tzv. árijských) správců a posléze majitelů. Pojem byl odvozen z teorie o nadřazené árijské rase, která byla ztotožněna s německým národem a do které podle nacistických představ Židé nepatřili; naopak byli považováni za úhlavní nepřátele árijské rasy, potažmo německého národa.

Andrej Hlinka

27. září 1864, Černová, dnes část Ružomberku — 16. srpna 1938, Ružomberok byl slovenský katolický kněz, politik, vůdčí osobnost slovenského národního hnutí a vůdčí osobnost Hlinkovy slovenské ľudové strany.

Ideologický základ Hlinkova politického přesvědčení a politiky tvořilo hluboké vlastenecké cítění, klerikalismus (prosazování církevních názorů v politice státu) a antikomunismus. Jestliže v mládí byl odpůrcem útlaku Slováků ze strany Maďarů, po vzniku Československa se stal vášnivým odpůrcem pražské centralizace.

Horlivě hlásal, že většinu moci ve státě soustředili ve svých rukou Češi na úkor Slováků.

Jeho úloha a myšlenky ve slovenských dějinách je rozporuplná a názory historiků nejednotné.

Kolaborace

z latin. collaboratus - spolupracovník

nečestná spolupráce - např. s nepřítelem, hanlivý výraz

Klerofašismus

Vznik pojmu klerofašismus (clerico-fascismo) je kladen do počátku 20. let 20. století do Itálie. Katolická strana Italská strana lidová se v této době rozhodla podpořit Benita Mussoliniho a jeho režim. Jde o propojení katolicismu a fašismu. Jako příklad klerofašistického režimu se uvádí Slovenská republika Jozefa Tisa.

Jozef Tiso

- ❖ 13. října 1887 Veľká Bytča – 18. dubna 1947 Bratislava
- ❖ římskokatolický kněz, československý a slovenský politik, člen Hlinkovy slovenské ľudové strany, ministr československých vlád, v letech 1939–1945 prezident Slovenské republiky
- ❖ v roce 1910 dokončil studia teologie ve Vídni a téhož roku byl vysvěcen na kněze
- ❖ roku 1911 získal doktorát z teologie
- ❖ později vedl teologický seminář v Nitře, kde také učil na gymnáziu
- ❖ na počátku 1. sv. v. působil jako polní kurát (vojenský kapla), těžce onemocněl zánětem ledvin a posléze byl z vojenské služby propuštěn
- ❖ v roce 1924 se stal děkanem a farářem v Bánovcích nad Bebravou
- ❖ od roku 1925 byl poslancem HSĽS v československém parlamentu, v letech 1927 až 1929 zastával funkci československého ministra zdravotnictví a tělesné výchovy
- ❖ od 26. října 1939 do 8. května 1945 prezidentem Slovenské republiky, satelitního státu nacistického Německa
- ❖ od října 1942 do dubna 1945 měl Tiso oficiální titul Vodca a prezident
- ❖ během Tisovy vlády bylo v roce 1942 ze Slovenska deportováno asi 58 000 Židů do německých vyhlazovacích táborů
- ❖ po vypuknutí SNP (Slovenského národního povstání) souhlasil s vysláním německých vojenských jednotek na zákrok proti povstalcům
- ❖ na přelomu března a dubna 1945 byl Tiso spolu se členy vládního kabinetu evakuován do Holíče na západním Slovensku
- ❖ poté překročili slovenské hranice a 3. dubna se uchýlili pod německou ochranu v Kremsmünsteru v Horním Rakousku
- ❖ 8. května 1945 se slovenská vláda v Kremsmünsteru vzdala americké armádě- mezi zajatci Jozef Tiso nebyl, protože už dříve vyhledal úkryt v klášteře v Altöttingu
- ❖ tady byl neopatrností svého tajemníka 8. června 1945 odhalen americkým agentem slovenského původu, zatčen a zajištěn v internačním táboře
- ❖ Tiso spoléhal na pomoc amerických Slováků a Vatikánu a věřil, že nebude vydán do Československa
- ❖ byla zahájena jednání mezi československou a americkou vládou, na jejichž základě byl Tiso 27. října 1945 vydán československým úřadům a 29. října byl letecky dopraven do Bratislavy
- ❖ původní představa o rychlém soudním procesu se ukázala jako nereálná, protože příprava soudu si vyžádala množství přípravných prací

obr. č. 1

- ❖ veřejné mínění na Slovensku bylo ve věci Tiso rozdělené - zatímco pro jedny byl Tiso válečným zločincem a zrádcem, pro druhé byl zachráncem národa

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Mgr. Eva Mužná.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785. Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV).

- ❖ proces byl ukončen 15. dubna 1947 vynesáním rozsudku smrti
- ❖ poprava byla vykonána oběšením ráno 18. dubna 1947 na nádvoří bratislavské věznice - Tisova mrtvola byla pohřbena v noci z 18. na 19. dubna na Martinském hřbitově v Bratislavě
- ❖ osobnost Jozefa Tisa je jedna z nejkontroverznějších v moderních slovenských dějinách a ohlasy a názory na ni nejsou jednotné ani dnes

Použité zdroje

obr. č. 1

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bundesarchiv_Bild_146-2010-0049,_Josef_Tiso.jpg.
[online]. [cit. 2013-08-27].

BOROVÍČKA M. Kolaboranti 1939 – 1945. 1. vyd. Praha: Paseka, 2007. ISBN 978-80-7185-846-1.

STEJSKALOVÁ, Helena. Naplánoval Himmler atentát na Jozefa Tisa?. History revue. 2013, č. 1.